

© *Погорєлова О. О., Бузіян В. М.*

Погорєлова Олена Олександрівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри гімнастики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Бузіян Вікторія Миколаївна – магістрантка I року навчання, факультету фізичного виховання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

УДК 101+316.3

СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК СКЛАДОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

В статті розглядається вплив соціального здоров'я на формування особистості та її самореалізацію. Визначено, що іноді соціальне здоров'я провокує девіантну поведінку, яка впливає на форми самореалізації особистості.

Ключові слова: здоров'я соціальне здоров'я, особистість, самореалізація особистості, девіантна поведінка.

СОЦИАЛЬНОЕ ЗДОРОВЬЕ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ САМОРЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

В статье рассматривается влияние социального здоровья на формирование личности, а так же и ее самореализацию. Определено, что в некоторых случаях социальное здоровье продуцирует девиантное поведение, влияющее на формы самореализации личности.

Ключевые слова: здоровье, социальное здоровье, личность, самореализация личности, девиантное поведение.

SOCIAL HEALTH AS A COMPONENT PERSONAL FULFILLMENT

The article examines the influence of social care in forming identity and self-realization. Determined that sometimes provokes social health deviant behavior that affects the form of self-identity.

Keywords: health, social health, personality, self-identity, deviant behavior.

Ситуація, яка склалася у сучасному українському суспільстві, що знаходиться у кризовому стані, доволі складна. З одного боку, створився плацдарм для швидкої самореалізації особистості, виявлення її творчого потенціалу, з іншого – самореалізація набуває девіантних проєкцій у формуванні соціальних складових особистості, а саме соціального здоров'я. Термін «соціальне здоров'я» активно використовується у науковій літературі, однак у соціально-філософському дискурсі немає єдиного чітко визначеного поняття. Необхідно зазначити, що для подальшого дослідження впливу соціального здоров'я на формування особистості та її самореалізації варто звернути увагу на проблему ціннісних аспектів здоров'я у зв'язку з людською життєдіяльністю та процесами самореалізації особистості.

Проблема ціннісних аспектів здоров'я розглядалася такими відомими філософами культурологами, психологами як В. Казначєєв, В. Климова, В. Леві, А. Маслоу, В. Скумін, Є. Спірін, І. Фролов. У їх роботах встановлено тісний зв'язок між здоров'ям як атрибутом особистості та можливостями розкриття її сутнісних сил, а також механізми впливу здоров'я на процес людської життєдіяльності, у тому числі як в соціальному так і соціокультурному контекстах. Аналізу ролі здоров'я у процесі соціалізації та самореалізації мають роботи М. Амосова, Г. Апанасенка, І. Аршавського, В. Волкова, Т. Данилюк, Л. Звиняковського,

М. Саричева та ін., в яких розглядається феномен здоров'я у процесі соціалізації та самореалізації особистості переважно в освітньому процесі. У вказаних дослідженнях знайшли відображення як конкретні аспекти формування окремих видів здоров'я (фізичного, психічного, духовного), так і загальні проблеми перебудови соціального виміру здоров'я в життєдіяльності людини.

Як зазначає А. Асмолов «особистість як суб'єкт діяльності, досліджують те, як особистість трансформує, творить предметну дійсність, у тому числі й саму себе...» [1, С. 79]. Здоров'я особистості у філософському розумінні уявляється передусім як результат творчої самодіяльності людини стосовно самостворення та творення умов середовища, які їй сприяють. Особистість як суб'єкт здоров'я у межах філософії розглядається як достатньо автономна стосовно соціокультурного оточення, передусім завдяки наявності самосвідомості та прагнення до самореалізації.

Поняття здоров'я у філософській інтерпретації розуміється передусім як ціннісна категорія, у межах якої особистість розуміється та досліджується як така, що має власну самосвідомість, волю та мотивацію до використання і розвитку своїх сутнісних сил на основі підтримки і зміцнення власного здоров'я, а також має здатність до управління власною життєдіяльністю на основі вибору здорового способу життя. Філософсько-освітній аналіз особистісно-ціннісного виміру поняття здоров'я має значний евристичний потенціал з погляду етапності, послідовності та неперервності процесу становлення культури здоров'я особистості і відповідно її самої як творця власної здорової життєдіяльності [8, С. 11].

Отже, здоров'я невіддільне від активної здатності особистості виконувати соціальні функції. Отже, здоров'я людини характеризується взаємозв'язком із природою на основі соціальної діяльності. На противагу цьому, хвороба є такою формою життєдіяльності, яка супроводжується порушенням обміну із природою, обмежуючи при цьому соціальну дієздатність людей [4].

Одним з найбільш значимих об'єктивних факторів, який визначальним якість життя, є характер і спосіб виробництва матеріальних благ, у процесі яких людина реалізує свій біосоціальний потенціал. Крім сфери виробництва як одного з невід'ємних соціальних елементів суспільного життя на самореалізацію особистості, вибору способу життя індивіда й стан його здоров'я впливають екологічне, культурне й соціальне середовище, де в специфічних конкретних формах здійснюється виробнича людська діяльність. Отже, соціальні, екологічні й культурні умови, крім їхньої суспільно-об'єктивної заданості, несуть у собі сукупність загальних, особливих і одиничних властивостей, що дозволяють виміряти й оцінити складний суспільний характер взаємодії стилю життя й здоров'я. З іншого боку, зазначена взаємодія має виражений цивілізаційний характер, тому що соціальні, екологічні й культурні умови, узяті в рамках того або іншого етапу розвитку цивілізації неминуче наповнюються різним значенням.

Вказані особливості прямо визначаються внутрішнім зв'язком понять «здоров'я» та «соціальне здоров'я» і «особистість». Вони мають загальну біопсихокulturосоціальну основу, функціонують і змінюються в єдиній системі відносин «особистість – здоров'я», «особистість – суспільне життя» і «особистість – соціальне здоров'я». Ці поняття багато в чому відображають рівень ціннісних орієнтації індивіда як стосовно свого психофізичного стану, так і в плані прагнень реалізувати себе як особистість у різних сферах життєдіяльності, духовних цінностей та смисложиттєвих пріоритетів. Тому здоров'я можна розглядати як цілісну біосоціодуховну основу життєдіяльності його суб'єктів в єдності із природним, соціальним і культурним середовищем. Здоров'я людини проявляється в здатностях, які вона має як організм і особистість. Для аналізу здоров'я важливе розуміння його як «динамічної рівноваги організму з навколишньою природою й соціальним середовищем, при яким усі закладені в біологічній і соціальній сутності людини фізичні, духовні й інші здатності проявляються найбільше повно й гармонійно» [2, 137].

У визначені складових поняття соціальне здоров'я, нам найбільш вагомим здається визначення А. Соколова, який виділяє два принципових підходи до вивчення проблеми соціального здоров'я: плюралістичний та гносеологічний. Перший підхід ґрунтується на поясненні соціального здоров'я в широкому сенсі з трьох основних позицій: фізичне, психічне і власне соціальне здоров'я. В межах гносеологічного підходу соціальне здоров'я розглядається як інтегративний показник сукупності певних об'єктивних і суб'єктивних соціальних характеристик особистості [Соколов А. Б.]. С. Сміт зазначає, що «соціальне здоров'я не може бути міцним без більш широкого і більш визначеного знання хвороби соціальної» [Цитата за: 6, с. 101-117]. Інакше кажучи, саме соціальні характеристики особистості іноді навіть «соціально хворої» особистості є показником формування соціального здоров'я.

Соціальне здоров'я людини не можна представити без повноцінної самореалізації особистості в соціумі, без взаємодії суспільства і особистості в процесі її життєдіяльності, без її внутрішньої гармонії, врівноваженості узгодженості із самою собою. Тут ми можемо погодитись із Л. В. Колпіною, що соціальне здоров'я це «сукупність параметрів особистості, що забезпечують її соціальну ефективність – здатність реалізувати свої потреби, цілі і цінності в процесі соціальної взаємодії» [5]. В даних параметрах, ми можемо зазначити, що стан сучасного українського суспільства характеризується як стан соціальної хвороби, або краще сказати як нездоров'я суспільства, яке характеризується матеріальним неблагополуччям «можна говорити про індивідуалізацію пристосування, про варіанти, типи адаптації до бідності» [10, с.30]. Необхідно зазначити, що стан соціальної хвороби характеризується не тільки адаптацією до бідності, також можна стверджувати, що в деяких випадках матеріальне неблагополуччя є передумовою виникнення духовних, фізичних, культурних, соціальних непорозумінь особистості в соціумі, що виражається в девіантній поведінці в процесі самореалізації особистості. Цей стан можна визнати як стан соціального нездоров'я. В таких умовах людина більше сконцентрована на собі ніж на соціальному оточенні, а іноді ігнорує і свій фізичний стан, як би входить в стан поза всякими формами стилю життя. Тобто формує нові соціальні явища, які характеризуються аутичністю їх, можна визначити як соціальні патології – форми соціального нездоров'я (наприклад, наркоманія, пияцтво, вбивство, жага до скоєння злочинів, доведення себе до самогубства, спричинення собі фізичних вад і ін.).

За Е. Дюркгеймом необхідно розрізнати нормальне і патологічне з огляду на структурно-функціональний стан суспільства і вивчати ці явища як речі. Конкретний соціальний факт може бути нормальним в одній соціальній структурі й ненормальним – в іншій, функціональним в одному випадку й дисфункціональним – в іншому. Наприклад, такі патологічні явища, як самогубство і злочин, у певних соціальних структурах або середовищах можуть розглядатись як нормальні. Об'єктивний показник нормальності соціального факту залежить від його поширення в певному суспільстві. Значне поширення соціального факту свідчить про те, що він корисний або необхідний для цього суспільного організму. Критерієм для зарахування одних соціальних фактів до нормальних, а інших – до патологічних є певна статистична «середня величина», що збігається з конкретними показниками взірця здоров'я соціального цілого. Будь-яке відхилення від цього взірця є ознакою хвороби соціального цілого, підставою для віднесення відповідного соціального факту до патології [3]. Тобто такі прихильності як схуднення, зміна свого зовнішнього фізичного вигляду, заняття екстремальними видами спорту, зміна статі, участь у небезпечних командних іграх, де учасники гри не спілкуються між собою при цьому можуть пошкодити майно іншого, створити небезпечну ситуацію для життя іншої людини не визначаються як соціальна патологія – це девіація, яка стає стилем життя, в якій самореалізовується особистість.

Ми вважаємо, що мав рацію С. Кримський, наголошуючи на тому, що «людина вже не вичерпується визначенням *homo sapiens*, бо вона абсолютизує ознаку володіння розумом» [7, с.348]. Виходячи з цього людина повинна пройти всі стадії самоідентифікації, щоб визначити себе як соціально здорову особистість, для того щоб самореалізувати себе у сучасному

суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асмолов А. Г. Личность как предмет психологического исследования / А.Г.Асмолов. – М.: Наука, 1984. – 238 с.
2. Венедиктов Д. Д. Социально - философские проблемы здравоохранения / Д. Д. Венедиктов // Вопросы философии. – 1980. – № 4. – С. 126-141.
3. Дюркгейм Э. Норма и патология // Социология преступности М., 1966. – С. 39-40.
4. Изуткин Д. А. Философия взаимосвязи образа жизни и здоровья / Д. А. Изуткин. – Н. Новгород, 2005. – 201 с.
5. Колпина Л. В. Теоретико-методологические основы исследования социального здоровья личности / Л. В. Колпина. – М.: Изд-во СГУ, 2009. – 180 с.
6. Комлев Ю. Ю. Социология девиантного поведения: вопросы теории / Ю.Ю.Комлев, Н. Х. Сафиуллин. – Казань: Изд-во Казанск. ун-та, 2000. – 160 с.
7. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії / Сергій Борисович Кримський. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 367 с.
8. Лаврова Л. В. Здоровий спосіб життя як предмет філософсько-освітнього аналізу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / Лариса Василівна Лаврова. – Одеса, 2011. – 16 с.
9. Соколов А. Б. Социальное здоровье населения в контексте трансформационных процессов в современном российском обществе : автореф. дисс. на соиск. науч. степ. канд. филос. наук : спец. 09.00.11 «Социальная философия» [Электронный ресурс] / Соколов Александр Борисович. – Краснодар, 2010. – 26 с. – [Режим доступа]: <http://www.krdu-mvd.ru/6758.html>.
10. Стилi життя: панорама змін / За ред. М. О. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – 416 с.